

UPPFÖLJNING

BOMBER OCH GRANATER

SVENSKA BANKERS STÖD TILL KONTROVERSIELL VAPENEXPORT

PUBLICERAD AV DIAKONIA OCH FAIR FINANCE GUIDE SVERIGE, JANUARI 2020

Detta är en sammanfattning av en längre rapport publicerad på engelska av Diakonia och Fair Finance Guide: *Follow up report. Deadly Investments – Swedish banks' financial links to companies involved in controversial arms trade*, publicerad i januari 2020.

Författare: Penny Davies (Senior Policyrådgivare utvecklingsfinansiering, Diakonia) och Jakob König (Projektledare för fair Finance Guide på Sveriges Konsumenter)

Finansiell research: Jakob König

Layout: Rebecka Hellqvist

Grafik: Lina Forsgren (Madder)

Finansiellt stöd: Denna rapport har producerats med ekonomiskt stöd av Sida och Svenska Postkodlotteriet, som dock ej medverkat vid utformningen och ej heller tagit ställning till innehållet i rapporten.

FYRA SLUTSATSER:

- Alla de sju granskade bankerna (Danske Bank, Handelsbanken, Länsförsäkringar, Nordea, SEB, Skandia och Swedbank) hade vid årsskiftet 2018/2019 fortfarande finansiella kopplingar till företag inblandade i kontroversiell vapenexport, bland annat till stridande parter i Jemenkonflikten.
- De sju bankernas totala investeringar i företagen uppgår till 4,6 miljarder kronor. SEB, Danske Bank, Nordea och Swedbank har även utestående lån och andra finansieringstjänster till företagen på totalt 20,7 miljarder kronor.
- Samtliga banker har förbättrat sina riktlinjer gällande kontroversiell vapenexport sedan vår förra rapport 2016 och de sammantagna investeringarna i den här typen av verksamhet har minskat.
- Länsförsäkringar, SEB, Skandia och Swedbank bedöms bryta mot principer i deras egna riktlinjerna gällande kontroversiell vapenexport.

1. INTRODUKTION

År 2018 var världens samlade militära utgifter hela 1 800 miljarder dollar.¹ Vapenhandeln genererar stora inkomster för inblandade parter. Samtidigt står världen inför skriande behov och utmaningar, inte minst att utrota fattigdomen och motverka klimatkrisen. Finansieringsgapet för att nå FN:s globala hållbarhetsmål beräknas till cirka 2 500 miljarder dollar årligen i utvecklingsländer.² Även om stater köper krigsmateriel i det som kan vara legitima syften att försvara sig, så är det ett faktum att vapenexport går till länder där mänskliga rättigheter kränks, till auktoritära regimer eller till länder med pågående väpnade konflikter och utbrett könsbaserat våld. Kriget i Jemen är ett tragiskt exempel som orsakat en humanitär katastrof. Själva tillgången till vapnen bidrar också till att konflikter övergår i väpnad konflikt.

Givet riskerna med vapenexport så har stater ett ansvar att reglera den. Kryphål och olika tolkningar har dock lett till stora brister i hur lagstiftningen följs i praktiken. Exempelvis har media rapporterat om hur stridande parter i Jemenkonflikten köpt krigsmateriel från Sverige och hur detta fortgått under 2019.³

Företag har också ett ansvar för eventuella negativa effekter av sin verksamhet i enlighet med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Investerare och banker har i sin tur ett ansvar att se till att det finansiella stöd de ger till företagen inte bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter och andra risker som följer med produktion och export av krigsmateriel.⁴

1 SIPRI, 29 april, 2019: <https://www.sipri.org/media/press-release/2019/world-military-expenditure-grows-18-trillion-2018>

2 UNCTAD, 2014. World Investment Report 2014, Investing in the SDGs: An Action Plan https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_en.pdf

3 SVT Nyheter, 12 juli 2018: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/margot-wallstrom-har-mestadels-fel-om-att-svenska-vapen-inte-far-saljas-till-lander-i-krig> och TV4, 13 augusti, 2019: <https://www.tv4play.se/program/nyheterna/12489939>

4 UN Guiding Principles Reporting Framework: <https://www.ungpreporting.org/about-us/why-reporting-matters/#Investors>

2. OM RAPPORTEN

Denna rapport analyserar de finansiella kopplingarna mellan Sveriges sju största banker⁵ och 15 företag inblandade i så kallad kontroversiell vapenexport, enligt definitionen i denna rapport. Det är en uppföljning av Diakonias och Fair Finance Guides rapport *”Bomber och granater – svenska bankers investeringar i kontroversiell vapenexport”* från 2016.⁶ Syftet är att undersöka om de finansiella kopplingarna finns kvar, samt om bankerna förändrat sina riktlinjer och om de följer dem.

Rapporten analyserar bankernas investeringar⁷ och finansiering⁸ av företag som under perioden 2014 – 2018 varit inblandade i vapenexport till kontroversiella destinationer. Det handlar om 49 mottagarländer som tydligast uppfyller ett eller flera av nedanstående kriterier. Dessa utgör inte en heltäckande lista utan ska ses som exempel på länder som enligt metoden är särskilt kontroversiella destinationer för vapenexport.⁹

Det är länder som:

- FN eller EU har satt under vapenembargo
- klassas som auktoritära regimer och som kränker mänskliga rättigheter
- är inblandade i väpnad konflikt
- har hög risk för korruption inom försvars- och säkerhetsinstitutioner
- klassas som instabila stater
- enligt FN:s Human Development Index har låg välfärd och som använder en opropor-tionerligt stor del av budgeten till militära utgifter

3. SLUTSATSER – BANKERNAS FINANSIELLA KOPPLINGAR

- Alla de sju bankerna har fortfarande finansiella kopplingar till företag inblandade i kontroversiell vapenexport.
- Det totala värdet av bankernas investeringar var 4,6 miljarder kronor vid årsskiftet 2018/2019. Det är en absolut minskning med 100 miljoner kronor jämfört med granskningen 2016. Tar man hänsyn till värdeförändringen på börsen så är minskningen betydligt större, drygt två miljarder.¹⁰ Det indikerar att bankerna tagit aktiva beslut att minska investeringarna i företagen.

5 Danske Bank, Handelsbanken, Länsförsäkringar, Nordea, SEB, Skandia och Swedbank.

6 *Deadly Investments, Swedish banks' investments in controversial arms trade*. Svensk sammanfattning: *Bomber och granater, svenska bankers investeringar i kontroversiell vapenexport*. Författare: Penny Davies och Jakob König. Publicerad av Diakonia och Fair Finance Guide Sverige 2016.

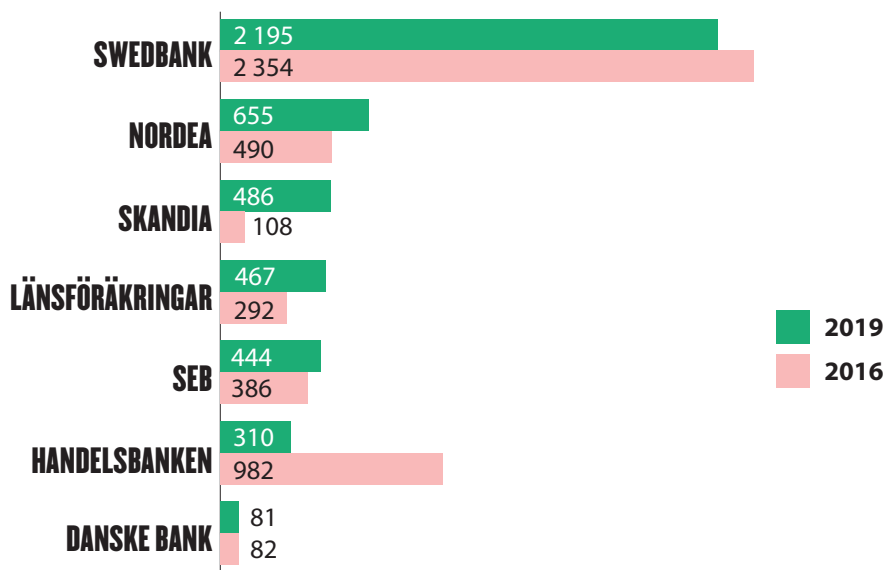
7 Investeringarna är avgränsade till aktier och obligationer hos bankernas fonder och innehaven kontrollerades vid årsskiftet 2018/2019.

8 I denna rapport ingår även en kartläggning av bankernas lån och finansiella stöd till företagen vid utgivningen av obligationer. Beloppen som anges avser den sammanlagda summan under perioden 2014 - 2018.

9 Metoden är baserad på en studie gjord av nederländska Fair Finance Guide från juni 2019 och utgår från principer i internationella överenskommelser och regelverk. I begreppet vapenexport ingår vapentyper i SIPRI:s databas: <https://www.sipri.org/databases/armstransfers/sources-and-methods>

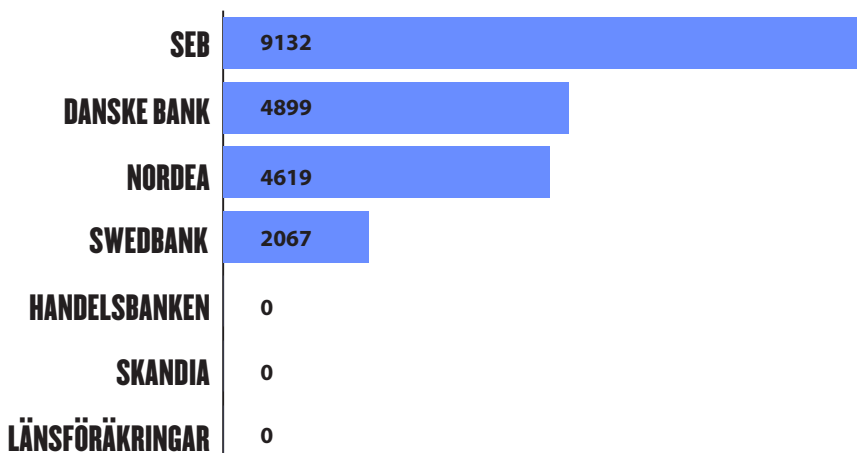
10 Bankernas investeringar på totalt 4,7 miljarder kronor 2016 skulle om bankerna inte gjort några förändringar av innehaven till 2019 ha ökat till runt 5,9 miljarder kronor bara genom värdeökningen som skett på börsen under perioden.

Bankernas totala investeringar i företagen per årsskiftet 2018/2019 respektive. 2015/2016, miljoner kronor

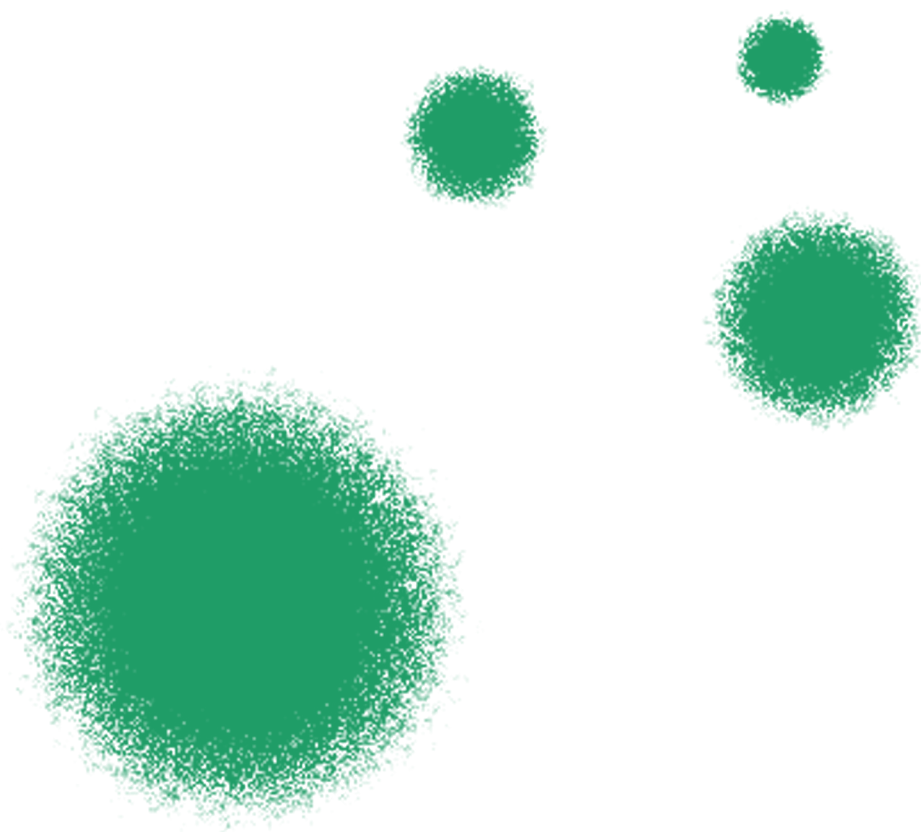
- Bankerna har investerat i 12 av de 15 företagens aktier och obligationer. 80 procent av investeringarna var i Saab AB.
- Swedbank har störst investeringar i företagen men har bara investeringar i tre av de 15 företagen. Länsförsäkringar och Skandia investerar i flest antal företag, med investeringar i nio av de 15 företagen.
- Danske Bank, Nordea, SEB och Swedbank har gett lån eller annat finansiellt stöd till företagen under perioden till ett värde av 20,7 miljarder kronor. Totalt handlar det om 43 lån eller utgivningar av obligationer till sju av företagen, varav knappt hälften skedde under 2017 och 2018. Det största finansiella stödet gick till Saab AB.

Bankernas utestående lån och utgivning av obligationer till företagen per årsskiftet 2018/2019, miljoner kronor

4. SLUTSATSER – BANKERNAS RIKTLINJER

- Alla de sju bankerna har riktlinjer på plats som i olika utsträckning adresserar kontroversiell vapenexport. I genomsnitt stödjer bankerna 39 procent av principerna i Fair Finance Guides internationella granskningsmetod som rör kontroversiell vapenexport, jämfört med 26 procent 2016.
- Danske Bank, Handelsbanken, Nordea och Swedbank har förbättrat sina riktlinjer gällande kontroversiell vapenexport sedan 2016. Störst förbättringar har gjorts av Swedbank som nu har de mest omfattande riktlinjerna. Riktlinjerna gäller hela den finansiella verksamheten och refererar till sex av Fair Finance Guides sju principer.
- Länsförsäkringar, SEB, Skandia and Swedbank har investeringar och/eller lån som Fair Finance Guide bedömer rimmar illa med de egna riktlinjerna.
- Alla bankerna exkluderar företag med hänvisning till kontroversiella vapentyper men ingen bank kunde påvisa något exempel där ett företag uteslutits på grund av kontroversiell vapenexport.
- En del banker hänvisar till att svenska och europeiska myndigheter har godkänt vapenexporten som en förklaring till det egna finansiella stödet till företagen.
- Flera av bankerna har gett lån till företag trots att de samtidigt haft dem svartlistade för investeringar på grund av kopplingar till kontroversiella vapentyper.

5. REKOMMENDATIONER TILL BANKERNA

1. Anta riktlinjer som förhindrar investeringar i, och finansiering av, företag inblandade i kontroversiell vapenexport.

Riktlinjerna bör täcka bankernas hela finansiella verksamhet. De bör som miniminivå förhindra investeringar i och finansiellt stöd till företag som levererar vapen till länder som, enligt principerna i Fair Finance Guides internationella granskningsmetod, är särskilt kontroversiella destinationer för vapenexport.

2. Utveckla metoder för att identifiera till vilka länder som vapenexport skulle bryta mot de egna riktlinjerna.

Det räcker inte att förlita sig på om svenska eller europeiska myndigheter godkännt exporten, eller om sanktioner från EU och FN finns mot länderna. Myndigheterna bedömer internationella regelverk olika och kritiseras för att inte i tillräcklig utsträckning ta hänsyn till vilka effekter vapenexporten har på exempelvis mänskliga rättigheter. Bankerna måste därför utveckla egna metoder för att bedöma om vapenexporten är förenlig med de egna riktlinjerna, innan de kan fatta beslut om investeringar och annat finansiellt stöd till företagen.

3. Utveckla verktyg för att granska företags inverkan på mänskliga rättigheter.

Granskningen bör baseras på bankernas riktlinjer enligt den första rekommendationen ovan. En så kallad Human Rights Due Diligence (HRDD) identifierar möjliga risker och förebyggande åtgärder med syfte att förhindra att ett företags verksamhet inverkar negativt på mänskliga rättigheter.¹¹ En HRDD bör täcka inverkan på mänskliga rättigheter på grund av företagets egna aktiviteter, liksom den inverkan andra aktörer kan orsaka vid användningen av företagets produkter.

4. Publicera en lista över företag som svartlistats på grund av inblandning i kontroversiell vapenexport.

Bankerna bör öppet redovisa vilka företag de uteslutit tillsammans med motiveringen bakom beslutet. Öppenheten ger kunder och andra aktörer möjlighet att kunna göra informerade val. Bankerna bör också informera de uteslutna företagen om beslutet och orsaken bakom, så att företagen förstår vilka åtgärder bankerna kräver av dem för att kunna få finansiellt stöd.

¹¹ HRDD ingår i FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.

